

Forfatter: Steffens, Henrich

Titel: Udrag fra Indledning til filosofiske Forelæsninger af Henrich Steffens

Citation: Steffens, Henrich: "Indledning til filosofiske Forelæsninger", i Steffens, Henrich: *Indledning til filosofiske Forelæsninger*, udg. af Johnny Kondrup ; Flemming Lundgreen-Nielsen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1996, s. 236. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-steffens01val-shoot-idm140622392294480/facsimile.pdf> (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Indledning til filosofiske Forelæsninger

straks da den udkom. Oehlenschläger beretter i sit *Levnet* og gentager i sine *Erindringer*: "Goethes *Faust*, hans mest filosofiske Værk, var ogsaa Steffens's Yndlingsdigt, og han sagde fortræffelige Ting derover. Steffens's egen poetiske Aand viste sig allerede her i et filosofisk Klædebon [...]".²⁶

Et hovedbegreb i Goethe-forelæsningerne har antagelig været den dybe og sande naturanskuelse hos Goethe. Grundtvig har ikke oplyst, i hvilke forbindelser Steffens har bragt det på tale. Selve ordet "Naturanskuelse" anvendes ikke direkte af Steffens i de trykte indledningsforelæsninger, men han fremhæver der gang på gang, at "den indvortes Anskuelse" af alt som en helhed danner forudsætningen for hans naturfilosofi, i den 6. forelæsning fraskriver han den blot empiriske naturforsker muligheden for at nå til "den intellectuelle Anskuelse af Naturens evige Liv", og han taler i den 8. om "den bestemte Anskuelse af Historiens og Naturens fælles Oprindelse af den immanente Guddom".²⁷ For Steffens var Goethe ikke blot digter, men også naturfilosof: han tilegnede Goethe sin bog *Bevragte zur innern Naturgeschichte der Erde*, 1801, og brevvekslede samtidig med ham om naturfilosofiske emner.

Desværre har Grundtvig ganske misforstået dette Steffens'ske udtryk. I dagbogen for den 20. maj 1804 mener

---

den gamle Præsts Skrivelse til Fyens og Ribes kaarede Biske, den 13. august 1811, i *Nyeste Skildre af København*, s. 1029. Grundtvig betegner her den pseudovidenskabelige uddannelse af almuen i skolerne som "den haarde Spise, hvorpaa Aarhundreder rykkede Drov, uden at kunne fordøje den", en allusion til Mephistopheles' karakterstik af menneskebet i *Faust I*, 1808, v. 1776-1779.

26 *Oehlenschlägers Levnet*, bd. I, København 1830 [dvs. 1831], ny udgave ved Poul Lundebye og Povl Ingerslev Jensen, København 1974, bd. I, p. 128. *Erindringer*, bd. I, København 1850, p. 192.

27 Jf. nærværende udg. s. 11, s. 96 f og s. 140 f.

Grundtvig således at finde "den sande Natur-Anskuelse" i en filantropinistisk roman, *Beskrivelse over Landsbyen Bøgelund*, I-II, 1803 (oversat af L. Hase efter original af tyskeren J. F. Schlez). Heri er der dog hverken naturfilosofi i Steffens'sk betydning eller overhovedet naturbeskrivelse og naturfølelse; muligvis bruger Grundtvig ordet om den naturlige opdragelsesmetode, som forfægtes af en person i bogen.²⁸ Den 25. maj samme år identificerer Grundtvig i en dagbogsafhandling om den historiske roman som genre "dyb Natur Anskuelse" med "Hverdags Ting" anbragt i frapperende kombinationer.²⁹ Med andre ord: han har slet ikke forstået Steffens og forsøger derfor på egen hånd at fortolke ordet. I dagbogen den 24. februar 1805 må Grundtvig modstræbende erkende, at "Sjeniet er sig selv en Lov og ey kan dømmes uden af Den som har dybere Naturanskuelse end Han".³⁰ Først i september 1805, i dagbogsafhandlingen om poesien væsen, går det op for ham, hvad Steffens i foråret 1803 mente med naturanskuelse. Grundtvig tager udgangspunkt i den simple naturanskuelse hos Goethes Werther, da han (ifølge romanens optegnelse af 26. maj 1771) sidder og tegner naturen af uden at arbejde eller stilisere den. Hvis dette er en scene, som Steffens har gjort opmærksom på, kan det være i den forbindelse, at han har ladet falde en bemærkning om, "at den halvkultiverede skal røres udenfra indad"³¹, altså en opfordring til digterne om objektivitet og plastisk gengivelse af virkeligheden i forkyndelsen af den nyere skoles

28 *US*, bd. I, p. 54. K. E. Bugge: *Skolen for Livet. Studier over N. F. S. Grundtvigs pædagogiske tanker*, København 1965, p. 71

29 *US*, bd. I, p. 55.

30 Grundtvig-arkivet, fasc. 498 1d, fol. 29r

31 *US*, bd. I, p. 82.

lære. Dette kan, mener Grundtvig, være første skridt på vejen til en dybere naturforståelse, og den vej tager Werthers poesi da også. Det kan være en henvisning til optegnelsen af 12. oktober, hvor Ossian fortrænger Homer i Werthers hjerte. Grundtvigs sluttelige definition af naturanskuelse i dagbogen kommer, også i det sproglige, til at lyde ganske Steffens'sk: "Den rene Naturanskuelse bestaaer da i Evnen til med det indre Øye og Øre at skue Naturens Myther, og høre dens hemmelige Toner, som forraader en højere Betydning end den der træder frem for den almindelige Sands."³²

Steffens har utvivlsomt været en stor beundrer af Goethe. Han har engang i sine forelæsninger – i en desværre ukendt sammenhæng – erklæret, at Goethe i sine værker har "reyst sig selv et evigt Mindesmærke hvilket Han selv omsvæver lig en besjelet Sarkofag", et udtryk, som Grundtvig i dagbogen for den 8. marts 1805 med direkte henvisning til Steffens overfører til Dante og Den guddommelige Komedie.³³

Men Steffens har også kritiseret Goethes senere udvikling, principielt og skarpt, ud fra sin egen romantik. Den modne Goethe har nemlig, som Steffens ser ham, i erkendelse af menneskets begrænsning forsonet sig med tilværelsen, "Existensen", og derved givet afkald på længslen efter det ideale. Denne Steffens'ske karakteristik gjorde et uudslætteligt indtryk på den unge Grundtvig, som også – men ud fra sin kristne tro – måtte afvise Goethes forsoning med eksistensen som en illusion. Ikke mindre end fire gange mellem 1804 og 1807 har Grundtvig citeret Steffens for dette Goethes syndefald som sand digter:

32. *Ibid.*, p. 80

33. Grundtvig-arkivet, fasc. 498 1d, fol. 39r